

T

LO VERDWAALD IN LEERGEBIEDEN...ZOEKTOCHT NAAR EEN UITWEG!

Op veel scholen wordt er intensief gezocht naar samenwerking tussen vakken die opgaan in leergebieden. Dit heet vakkenintegratie. LO wordt soms zelfs van het rooster afgevoerd en ingevoerd onder de naam 'gezonde leefstijl'. Aan LO-docenten wordt bijvoorbeeld gevraagd samen met docenten natuurwetenschappen programmaonderdelen in te vullen. Een belangrijke vraag daarbij is: hoe sta ik daar zelf in als docent? Ben ik docent aan een school die leerlingen opleidt en dat doet middels bewegen en sport, of ben ik docent LO die bewegen en sport geeft in de omgeving van school? Daarover gaat dit artikel dat gebaseerd is op een workshop op de Thomas studiedag in 2006. Door: Maarten Massink

LASTIGE KWESTIES

Vragen die om de hoek komen kijken zijn:

- mag, kan en wil ik beweegtijd inleveren voor theoretische verdieping?
- wordt LO of 'bewegen en sport' gebruikt (misbruikt?) als illustratie van andere vakken?
- zijn er misschien ook kansen andere vakken meer 'in beweging' te krijgen en beweegactiviteiten te gebruiken als beleving en toepassing van theoretische kennis?
- zijn er nu misschien meer mogelijkheden om beter te kijken naar de totale ontwikkeling van het kind in plaats van deelaspecten?

STILSTAAN BIJ BEWEGEN VANWEGE LEERDOELEN IN HET VAK

Een docent LO wil in de regel al zijn lestijd gebruiken om leerlingen intensief te laten bewegen. Leerlingen zitten al zo lang stil in een stoel op een dag. En ze willen meestal ook zelf graag gelijk en veel in actie komen. Aan de andere kant zijn we een schoolvak. We willen leerlingen ook iets meegeven aan kennis en inzicht. Vooral aan kennis en inzicht in bewegingssituaties waardoor ze beter kunnen deelnemen aan de ons omringende bewegingscultuur. De algemene doelstelling van het bewegingsonderwijs is immers leerlingen beter bekwaam maken voor

zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur. Vooral verantwoord en perspectiefrijk nodigt uit tot kennis en inzicht in bewegen.

STILSTAAN BIJ BEWEGEN VANWEGE VAKOVERSTIJGENDE PROJECTEN

Bovendien is er een vraag binnen scholen om leergebieden te laten integreren. Het leren wordt voor leerlingen zoveel interessanter als ze over

**HOEVEEL TIJD WIL EEN DOCENT LO
STILSTAAN BIJ BEWEGEN?**

'de schotten' heen leren kijken. Veel wiskunde- en natuurkundeboeken worden 'opgeleukt' met voorbeelden uit de sport waarmee rekenoperaties moeten worden uitgevoerd. Ik kom regelmatig boeken tegen waarvan het kaft uitstraalt dat het over sport gaat. Maar dan blijkt het een wiskunde- of natuurkundeboek te zijn dat een aansprekende en flitsende uitstraling heeft en jongeren wil aanspreken. De omslag roept de jongeren tegemoet: 'zie je wel... wiskunde, natuurkunde, biologie is overall, ook in de sport'. Inhoudelijk zijn er kansen om voorbeelden uit de praktijk van 'sport en bewegen' te gebruiken voor wiskunde, natuurkunde, biologie, engels, economie... De vraag is nu, wil de docent LO meewerken aan projecten waarbij zijn vak voorbeeldmateriaal kan opleveren waar andere vakken gebruik van kunnen maken?

IN BEWEGING DOOR DE ANDERE VAKKEN

Andersom kan de vraag gesteld worden of leerlingen door de bijdrage van de andere vakken meer en/of beter in beweging komen. Dit is namelijk wel belangrijk bij het beantwoorden van bovenstaande vraag hoeveel tijd een docent stil wil staan bij bewegen. Als even stilstaan bij bewegen betekent dat er daarna effectiever/intensiever/of meer bewogen wordt dan is de docent LO geneigd het stilstaan bij bewegen te zien als een investering van tijd die hij later terug kan winnen. In de les LO wordt soms nagedacht en stilgestaan bij bewegen in de les 'bewegen en sport' om later beter (verantwoord en perspectiefrijk) te kunnen bewegen. Je kunt jezelf afvragen of stilstaan bij bewegen in de les LO vanwege een bijdrage aan andere vakken (iets noteren, opschrijven, uitwerken) kan leiden tot meer interesse en waardering voor bewegen en sport die zich later terugbetaalt in blijvende deelname aan de bewegingscultuur. Oftewel gaan of blijven leerlingen aan 'bewegen en sport' doen omdat ze er iets over geleerd hebben bij andere leergebieden dan alleen 'bewegen en sport'? Of doen ze alleen aan 'bewegen en sport' vanwege actieve deelname aan de activiteiten zelf?

ACTIEF EN GEÏNTERESSEERD DOOR NADENKEN OVER BEWEGEN

Leerlingen verschillen. Dat is een open deur. De meeste leerlingen vinden het heerlijk actief bezig te zijn, vooral in de les LO. Het vak is nog steeds het populairste vak onder middelbare scholieren, zo bleek weer eens in een uitzending van het jeugdjournaal. Toch zijn er ook leerlingen die niet zoveel op hebben met bewegen of zelfs een hartgrondige afkeer hebben van bewegen en sport (zie Midas Dekkers boek Lichamelijke oefening). Dat bewegen (en misschien ook sport) uiteindelijk kan bijdragen aan welzijn zullen zij niet zozeer ervaren middels de activiteiten zelf. Wellicht kunnen zij wel geïnteresseerd raken in bewegen middels de 'omweg van de reflectie'. Er zijn leerlingen die fietsen, lopen, zwemmen, schaatsen misschien niet leuk vinden als zij het moeten doen als wedstrijd of spelletje. Maar als zij er ervaringsgegevens uit kunnen halen of metingen waarmee zij berekeningen moeten doen wordt het voor hen soms wel interessant. Hierdoor kan via een omweg waardering voor bewegen en sport ontstaan.

Hoelang stilstaan bij bewegen?

FOTO: HANS DIJKHOFF

KANSEN GRIJPEN

Mijn ervaring is dat de meeste leerlingen gelukkig de activiteit om de activiteit waarderen en daar plezier aan beleven dat meestal garant staat voor blijvende deelname. Door leerlingen uitdagingen en veiligheid te bieden (fysiek maar ook sociaal) krijgen ze gelegenheid hun vaardigheden verder te ontdekken en ontwikkelen. Daarom alleen al moeten we soms stilstaan bij bewegen in de les (leren over bewegingssituaties). Maar een enkele leerling raakt (meer) geïnteresseerd in bewegen als hij daar ook langer bij stilstaat bij andere lessen/leergebieden. Als die kansen zich voor doen, waarom zou je die dan laten liggen?

VRAGEN

Daarbij dienen zich een paar vragen aan. Hoeveel beweegtijd gaat me dat kosten? En hoeveel ontwikkeltijd moet ik daar in investeren? Beide vragen hebben te maken met een investering van respectievelijk de leerling (beweegtijd) en de docent LO (ontwikkeltijd). Beide vragen dienen op schoolniveau beantwoord te worden. Er zijn verschillende praktijkvoorbeelden, goede en slechte. Gelukkig is er nog altijd de bescherming van het aantal uren LO dat op school gegeven moet worden. Alhoewel de minimumtabel als wettelijke verplichting is afgeschaft, heeft de Kamer uitgesproken en beschreven dat de zelfde hoeveelheid uren als aangegeven per 1 augustus 2005 in de laatste minimumtabel gegeven moet worden. Dit wordt helaas door sommige schoolleiders en bewindslieden niet altijd zo uitgedragen maar is uitdrukkelijk wel zo door de Kamer en de KVLO bedoeld. Maar de vraag is: hoeveel tijd uit de verplichte LO-tijd wil ik meewerken aan vakoverstijgende projecten en hoe blijft het bewegen daarin centraal staan? En de andere vraag is; hoeveel tijd krijg ik om samen met collega's uit andere leergebieden materiaal te ontwikkelen? Moet ik dat in eigen tijd doen of krijg ik daar ontwikkeltijd voor binnen school? En is er misschien al materiaal voor handen van andere scholen van vak-/leergebiedoverstijgende opdrachten waarin bewegen en sport een rol speelt.

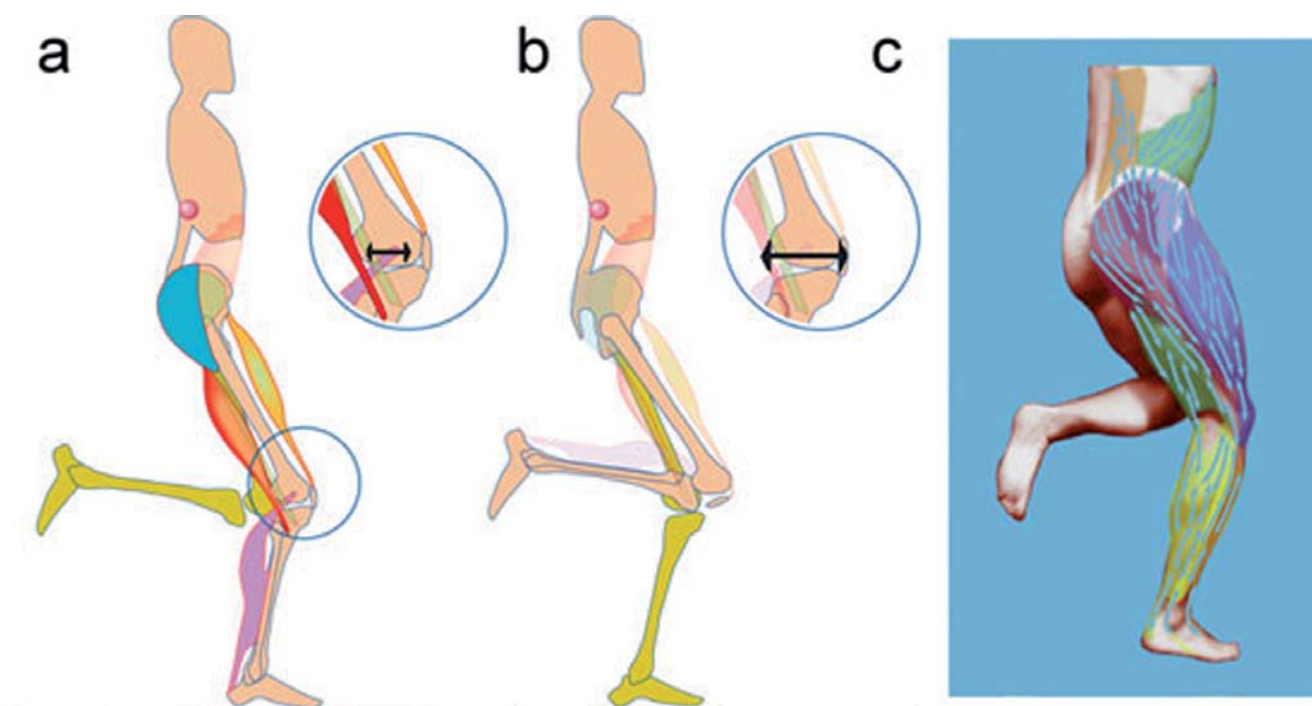
ANTWOORDEN ZELF GEVEN

Om de vraag te beantwoorden hoeveel beweegtijd het gaat kosten moet de docent LO voor zich zelf bepalen hoeveel tijd hij het waard vindt. En dat hangt weer af van wat het oplevert aan leerwinst voor de leerling. Leerwinst uitgedrukt in meer kennis en inzicht die bijdraagt aan een betere waardering voor bewegen en sport resulterend in een zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur. Die leerwinst is niet te garanderen en ook moeilijk inzichtelijk te maken, alleen al omdat we er niet veel ervaring mee hebben. Dus zullen we het moeten doen met een inschatting.

VERSCHILLENDE MOGELIJKHEDEN; VAN WEINIG INVESTERING...

Er zijn verschillende manieren om mee te doen aan vak- of leergebiedoverstijgende projecten.

De minste tijdsinvestering kost het gelijktijdig behandelen van een thema, of (cijfer)materiaal gebruiken dat in de les LO wordt verzameld. Twee voorbeelden. In de biologieles wordt aandacht besteed aan skeletspieren die in de LO-les in een fitnessprogramma worden getraind (Welke spieren zijn het sterkst/explosief? Welke hebben het

beste duurvermogen. Wat is het verschil?). In de les LO wordt cijfermateriaal van een atletieksportdag verzameld dat in de wiskundeles statistisch wordt verwerkt (prestaties in groepen indelen en turftabellen maken, gemiddelden uitrekenen, verschillen tussen jongens en meisjes bepalen). Op deze manier levert LO relatief weinig beweegtijd in. De docent haakt in op of levert aan. Tijdens andere momenten maken leerlingen gebruik van hun eigen ervaringsgegevens/feitenmateriaal.

NAAR MEER INVESTERING

Een andere mogelijkheid is dat verschillende vakken een deel van hun lestijd inleveren. Van de twee of drie uren in de week levert LO één uur in om samen met andere vakken aan een project/thema te werken. De LO-docent zal dan willen dat er in de ingeleverde tijd in ieder geval veel beweegtijd zit, maar de tijd wordt gedeeld met andere vakken dus de LO-docent heeft niet de volledige regie over deze tijdsinvestering. Een variant hierop is dat LO niet één lesuur per week inlevert maar een aantal minuten per les, net als de andere vakken, waarmee onderwijstijd wordt gewonnen waarin leerlingen kunnen kiezen voor vakoverstijgende thema's.

NAAR KEUZE VOOR VERDIEPING AAN LEERLINGEN

Het iets gunstiger als leerlingen hun LO-tijd splitsen in klassikale tijd en keuzetijd. Hiervoor is het nodig dat er twee of meer lesmomenten in de week zijn waarbij leerlingen één moment een keuzeblok voor een periode van enkele weken hebben. Hier kunnen ze kiezen voor LO-onderwerpen (acrobatiek, judo, turnen etc.) of een vak-/leergebied overstijgend onderwerp waarbij een bewegingssituatie als uitgangspunt dient voor verdere verdieping. Hierin zijn allerlei varianten mogelijk. Bijvoorbeeld: iedere periode kan iedere leerling vrij kiezen, dus hij mag meerdere keren voor theoretische verdieping kiezen. Of er wordt meer gestuurd in de keuze, waarbij je bepaalt dat iedere leerling minimaal één, twee of drie keer per jaar (twee jaar?) een theoretische verdieping doet.

TOT VOLLEDIGE INVESTERING

Er zijn ook geluiden in het land waarbij 'bewegen en sport' als leergebied volledig moet integreren met andere leergebieden. Samen met docenten van andere leergebieden moeten zij een programma ontwikkelen. De docent LO zal daarbij moeten bewaken dat de kerndoelen van zijn vak gehaald worden. De kerndoelen zijn zeer globaal dus dat lijkt snel haalbaar. Echter uit het nieuwe Basisdocument voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, dat in april 2007 is uitgekomen, wordt duidelijk dat er veel tijd gestoken dient te worden in LO-specifieke doelen om de kwaliteit te halen die daarin is geschetst.

SAMENGEVAT

Samenvattend zijn er de volgende manieren om samen met andere vakken tijd te investeren in vakoverstijgende thema's.

- 1 In LO-tijd aandacht besteden aan een thema en het LO-lesprogramma daarop afstemmen zonder beweegtijd in te leveren.
- 2 Een deel van LO-lestijd (minuten tot een volledig lesuur per week) inleveren t.b.v. een gezamenlijk programma waarin ook theoretische verdieping van bewegen en sport zit.
- 3 Een deel LO-lestijd inleveren en leerlingen naast de centrale basisstof de keuze geven tussen verdiepende LO-opdrachten of gemengde opdrachten met theoretische verdieping van thema's die raken aan bewegen en sport.
- 4 LO gaat samen met andere leergebieden op in vakoverstijgende thema's waarbij de docent LO de kwaliteit van het leergebied met behulp van het *Basisdocument onderbouw VO* dient te bewaken.

Assignment: Transport and human powers**Teacher:** Maarten Massink, PE section**Available time:** 6 Weeks**Assignment:**

There are a lot of interesting questions about transporting the human body and the power it takes. When we talk about transport we focus on running, jumping, swimming and throwing. You have to bring up the answers to the following questions:

1. What power does it take to transport your own body?
 - You are going to study the working of the muscle and the skeleton
2. How does man perform?
 - What are best performances (world records) in running, jumping, swimming and throwing?
 - What are the differences in performance between men and women?
 - Can you find reasons for these differences?
3. How do you perform?
 - Collect the material (ask your PE teacher) from the performances of the latest athletic pentathlon you did with your class.
 - Work these figures out statistically, give some statements about the average performance of the class on the five items, put it in a diagram and compare it with your own performance.
 - Were the performances of the boys and girls fairly evaluated in the diploma? If not, give some advice to the PE section.
 - How does your performance relate to the performances of world record holders in running, jumping, throwing and swimming?
4. How does the performance of man relate to the performance of animals?
 - Compare the performances of world record holders with the best performances of some animals in running, jumping, swimming en throwing.
 - If there is a significant difference find out the reasons.
 - In what way is man superior to the animals physically.

End product:

Presentation

You are going to give a presentation and show us your conclusions with pictures and statistics and graphics. This will show us some biological explanation about the working of the muscles and skeleton and the differences between man and the animals, man and woman, the well trained world record holder and the untrained average man.

Advice:

You give the PE section advice about the evaluation of boys and girls performances on the athletic pentathlon diploma's.

Specifications:

In your presentation you have to point out

- the working of the muscle and skeleton and the difference in power between man and woman and animals
- show graphics and statistics which shows some differences in performances in running, jumping, swimming and throwing and give an explanation
- show graphics and statistics of the performances of your class in the athletic pentathlon and relate your own performance and the world record performance
- show the performance of animals in statistics in comparison with the performance of mankind and your own performance.

Illustrate the performances with moving pictures; a video tape of your own performance, and some pictures of the Olympic games and of animals in their natural environment running, swimming or jumping (throwing?).

Figuur 1: voorbeeld van een deel van de beschrijving van een project-opdracht voor een tweede klas havo/vwo tweetalig onderwijs

Correspondentie: m.massink1@chello.nl